

ПРОФЕСИИ НА БЪДЕЩЕТО В СФЕРАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Наталия И. Витанова

PROFESSIONS OF THE FUTURE IN THE FIELD OF EDUCATION

Natalia I. Vitanova

ABSTRACT: This article attempts, without pretending to be exhaustive, based on the forecasts of world analysts, to present some professions of the future in the field of education. The list provided is not definitive and comprehensive, it can be supplemented and expanded, but it illustrates those important changes and trends that await education in the coming years, in the near future.

KEYWORDS: future, professions, education, students

„Човекът е само тръстика, най-крехкото нещо в природата, но той е мисляща тръстика. Величието на човека се корени в съзнанието на неговото нищожество. Дървото не съзнава нищожеството си. Следователно човек е нищожен, щом съзнава нищожеството си, но същевременно е велик именно защото го съзнава.”
Блез Паскал

За да се определи образователната парадигма на XXI век, трябва да се отговори на въпроса: Какъв е идеалът за образован човек?

В епохата на Античността (Атина) идеалът за образован човек се свързва с идеята за „калокагатия“ (от гръцки - *καλοκαγαθία*), т.е. хармонично развитата личност, у която се съчетават физическата и духовната красота. Древногръцкият идеал за образование се изразява с понятието „пайдея“ (от гръцки - *παιδεία*). То съответства на съвременния термин „образование“. Семантиката на думата „пайдея“ може да се разглежда като път, който човек изминава, променяйки себе си в стремежа си към идеала, към „калокагатията“, т.е. към духовното и физическото съвършенство, чрез придобиване на добродетелта „арете“. Знанието позволява на човек да разбере истинските ценности, да бъде добродетелен, да стане съвършен. То е в основата на всички добродетели и действия във вид на „идеи“. Според Платон „арете“ може да се научи, чрез активно търсене човек може да открие силата в себе си. Следователно „пайдея“ е средство за реализиране на самата природа на човека. Тя е организирано образование, което позволява на човек да реализира съдържащия се в душата му стремеж към реална „арете“, да реализира своя вътрешен потенциал (Матулис, 2003).

През Средните векове идеалът за образован човек се променя радикално – от хармонично развитие на външното и вътрешното към осъзнаването на първоначалната греховност на човека; между Бога и човек съществува пропаст, която принуждава последния да тръгне по пътя на изкуплението, за да възстанови изгубената хармония; знанието отстъпва място на вярата. „Възпитателната цел е формирането на добрия християнин, стремящ се към богопознание и любов към Бога“ (Колев и др., 2005:44).

През епохата на Ренесанса (което е преди всичко възраждане на Античността, но не е просто възпроизвеждане на Античността) средновековната идея за греховния човек отстъпва място на идеята за *homo universalis*, това означава връщане към основните принципи на древната идея за съвършен човек – калокатия, пайдея, арете. Възкресява се идеята за хармонично развитие на човека и се „възвръщат позициите на физическото и естетическото възпитание, пренебрегнати през Средновековието“ (Колев и др., 2005:63). Класическото образование, основано на изучаването на древните езици като начин за осмисляне на културното наследство на Античността, е заложено в тази епоха. През Ренесанса отново се

осъществява парадигмална революция, между средновековния мироглед и светоусещането на човек от Ренесанса се отваря голяма бездна.

Същата бездна разделя ренесансовия човек от човека на Новото време, идеи, които са в разрив с класическия модел на образование. Френският икономист Jean Fourastié (Жан Фурастие–1909–1990) настоява да се „изхвърли“ класическата хуманитарна култура и образованието да се съсредоточи върху новия идеал на образования човек – специалист с тесен профил, с възможност за бързо адаптиране към постоянно променящите се реалности на съвременния свят. От този специалист не се изисква да притежава високо културно ниво и ценностите му се определят не от *homo universalis*, а от *homo economicus* (<https://syg.ma/@natella-speranskaja/obrazovaniie-i-prosvieshchieniie-v-epokhu-tsifrovoi-rievoliutsii>).

Дигиталната епоха се свързва с нов тип човек. Mark Prensky използва понятието „Digital Natives“ („дигитални туземци“), за да опише естествената лекота, с която младите поколения използват технологии, за разлика от по-старите поколения - „Digital Immigrants“ („дигитални имигранти“) (Prensky, 2001). Метафората на Пренски подценява един от най-важните аспекти на този „нов свят“, факта, че не са предвидени никакви или почти никакви граници, че не е необходим „паспорт“ и в този контекст понятията „туземец“ и „имигрант“ са невалидни. Постмодерното общество в голяма степен е заинтересовано неговите граждани да са способни самостоятелно и активно да действат, да вземат решения, гъвкаво да се адаптират към непрекъснато променящите се условия на живот.

Иновациите в науката и технологиите, особено в биотехнологиите и изкуствения интелект, повдигат фундаментални въпроси за това какъв да бъде човекът на новото време. Бъдещето е несигурно и не може да бъде предвидено, но децата трябва да са готови за него. Училищата трябва да ги подготвят за професии, които все още не са създадени, за технологии, които все още не са измислени, за решаване на проблеми, които все още са неизвестни. За да се ориентират в такава несигурност, в едно голямо разнообразие от контексти: във времето (минало, настояще, бъдеще), в социалното пространство (семейство, общност, регион, нация и свят) и в цифровото пространство, учениците ще трябва да развият любопитство, въображение, устойчивост и саморегулация; ще трябва да уважават и оценяват идеите, перспективите и ценностите на другите; ще трябва да се справят с провала и отхвърлянето и да се придвижват напред, ще трябва да се ангажират с естествения свят, да оценят неговата нестабилност, сложност и стойност (<https://www.oecd.org>).

Как днес училищата могат да подготвят учениците за свят, който все още не съществува? Образованието трябва да се адаптира към четвъртата индустриална революция. Технологиите променят начина, по който хората живеят, работят, играят и мислят. И това се случва по-бързо и в по-голям мащаб, отколкото във всеки един друг момент от развитието на човешката цивилизация. Образованието трябва да подготви новата генерация за уменията на утрешния свят, въпреки че не знаем как ще изглежда той. Светът около нас е променен драстично и темпото се ускорява експоненциално, днешният свят е по-бърз и по-автоматизиран, с гъвкави модели на заетост. Само за няколко години, развитието на технологии като изкуствен интелект, роботика, нанотехнологии и 3D печат ще трансформира повечето професии. С някои изключения, училищата са една от малкото институции в съвременния живот, които не са претърпели радикални промени, предизвикани от технологиите. Образованието изостава от ускорението на времето и не успява да достигне параметрите на четвъртата индустриална революция. Визионерите вече гледат отвъд нея и говорят за „ерата на трансхуманизма“ (Bostrom, 2005). Трансхуманизъмът (от лат. *trans* – отвъд и *homo* – човек; изписвано също като *H+* или *h+*) е интернационално интелектуално движение, което поддържа идеята за подобряване на човешките умствени и физически възможности, използвайки новите технологии. Той изучава потенциалните възможности и опасности от напредващите технологии, които могат да преодолеят фундаменталните човешки ограничения и етика. Трансхуманизъмът има за цел усъвършенстване на човека чрез научно-техническия прогрес.

Фундаментални за реализирането на тази цел са:

- подкрепата на техническия прогрес;
- изучаването на науката и техниката навреме, за да се предотвратят потенциални опасности и нравствени проблеми;

- разширяване възможностите и свободата на индивида чрез научно-технически постижения;
- противопоставяне на организации, които се съпротивяват на техническия прогрес.

Ако се погледне 25 години напред в бъдещето, ще може да се види един различен свят от настоящия. Киберобекти подкрепят хората навсякъде и във всички аспекти на ежедневието: живот и работа, в политиката и изкуствата, в науката и технологиите, в образованието и в развлеченията. Това съвместно съществуване и сътрудничество ще се превърне в неразделна част от човешката цивилизация. Роботите и интелигентните машини ще се грижат за голяма част от физическата и административната работа. Голяма част от хората ще живеят и работят в *хибридната реалност*, съставена от *нашата реалност* (Our-Reality) и *кибер-реалността* (Cyber-Reality). В момента *виртуалната реалност* (Virtual-Reality) съществува безпроблемно с *нашата реалност*. С течение на времето границите между различните реалности ще стават все по-неясни и по-трудно разграничими. Използването на smart технологии все повече измества социалния и професионалния живот във виртуалната реалност. Образованието през целия живот все повече ще преминава в кибер-реалността (M. Raich, M., S. Dolan и др. (<https://www.europeanbusinessreview.com>)).

През 2017 година инвестициите в edtech (education technology – образователни технологии) в САЩ надхвърлят рекордното ниво от 9,5 милиарда щатски долара – с 30% повече от предходната година (2016). Според доклад на изследователската компания ABI Research през 2018 година американските вложения в областта на изкуствения интелект бележат ръст от 120%. В абсолютни стойности инвестициите на САЩ в изкуствен интелект възлизат на 9,7 милиарда долара през 2018 г. Прогнозата за 2019 г. е 14 милиарда долара (<https://technews.bg/article-120407.html>).

Както на всички социални сфери, така и на пазара на труда му предстои да премине през радикална в историята си промяна. Глобализацията, миграцията, икономическите сътресения, информационните технологии, автоматизацията на производството (включително изкуственият интелект), различните нови поколения, дори климатичните промени, са фактори, които променят начина, по който хората работят. Класическите професии са се запътили безвъзвратно към историята и не може да се каже със сигурност какво точно идва след тях (на тяхно място). Софтуерни системи или роботи ще заменят хората в много производства, а тези с по-ниска квалификация и длъжностите, в които няма добавена стойност или са на основата на повторяеми дейности, ги очаква мрачно бъдеще, тъй като те ще са лесно заменими (статистиките в развитите икономики показват точно такива тенденции).

Много от децата в детската градина в момента ще имат професия, която все още не съществува. Професиите са нещо динамично – изчезват стари и се появяват нови, но голяма част от професиите, които предстои да се появяват... никой не знае какви ще са те. Ясна концепция не съществува, поради тази причина все повече се говори за умения на бъдещето, а не за професии. Тъй като пазарът ще е динамичен, фокусът ще е върху ученето през целия живот, защото новите открития и технологии навлизат непрекъснато във всички сфери на живот. Това означава, че независимо каква професия ще избере човек, той ще трябва да се развива постоянно, за да остане в нея. Важни ще са интердисциплинарните умения и широката обща култура, способността за аналогии – да се прилагат аспекти, познати от една сфера на живота в принципно нова такава, да се намират нови пътища в комплексни проблеми, ще се предпочитат предприемчивите, тези, които могат да управляват времето си, да търсят и анализират критично информацията и да вземат решение без много колебания, както и технологичните умения. Тук не става въпрос за базова компютърна грамотност, а за способността да се използват технологиите в комбинация с екип от хора, така че да се възползват максимално от предимствата, които могат да предоставят те. Способността да се „сближи“ човек с технологиите, да познава инструментите и да преценява кога, кой и как може да е от полза, е пряко свързана със способността успешно да се реализират задачите. Специализираният софтуер може да прави анализи, но той не може да замени етичния и критичния поглед към тези анализи. Ключовите умения ще са емпатията, разбиране, желание за взаимопомощ. Това не може да бъде извършено от машина (<https://hicomm.bg/feature/shchemam-li-rabota-utre.html>) и означава само едно – стремеж към високо качество на знанието – умения като критично мислене, социални умения, креативност, техническа грамотност, умения

за справяне с кризи и метакогниция (възможност за самостоятелно насочване на процеса на обучение). Бъдещето принадлежи на тези, които учат едновременно с главите (ума), сърцата и ръцете си (назад към бъдещето – Й. Х. Песталоци – „Очите искат да гледат, ушите – да слушат, краката – да ходят, ръцете – да хващат. Но така също и сърцето иска да вярва и люби. Умът иска да мисли.“). „Правенето“ в класната стая ще съдейства за развитие и усъвършенстване на много от уменията на децата и ще повиши тяхното самочувствие. Необходимо е да се създаде продуктивен контекст на учене, в който децата да научат какво е да станат добри в нещо.

Всяка индустрия има/и ще има собствени двигатели (драйвъри) за растеж – нови обстоятелства и тенденции. Кои са общо положителните драйвъри и кои са негативните тенденции, които оказват влияние на различните отрасли?

Общи положителни драйвъри:

- високоскоростен интернет, достъпен навсякъде;
- широко използване на big data анализи;
- изкуствен интелект;
- облачни технологии.

Тенденциите, които ще повлияят негативно на индустриите:

- протекционизъм (държавен контрол);
- киберпрестъпления;
- промени в геополитиката;
- климатични промени;
- бързо застаряващо общество.

В лекция за човешкия капитал след Четвъртата индустриална революция **Кристофър Писаридес** (носител на Нобелова награда за икономика, 2010 г.) посочва 6 индустрии, в които роботите няма да могат напълно да заменят хората, поне в следващите 20–30 години. Това са:

- медицината;
- образованието;
- недвижими имоти;
- домакинството (отнася се не само до домакински задължения, но и до планиране на семейния бюджет, вземане на решения при създаване на комфорта в жилището, избор на оптимално място за пребиваване и т.н.);
- гостоприемството (разбира се хотелиерството, ресторантьорство и туристически мениджмънт, както и развлекателната индустрия);
- персоналните услуги (<https://info-profi.net/professii-budushhego>).

Най-търсените професии в бъдеще вероятно ще бъдат свързани с управлението на хора, с формирането на стратегии, базирани на анализ на данни и комуникации – топ мениджъри, HR мениджъри, анализатори на данни, търговски представители, рискови мениджъри, учители, робототехници, създатели на софтуер и приложения, специалисти по електронна търговия и търговия на дребно, мениджъри на социални мрежи, маркетинг и продажби. Професиите, които ще останат в миналото са свързани с физическа и механична работа – пощенски работници, монтажници на телекомуникационна техника, улични търговци и работници на каси, счетоводители и одитори, финансови анализатори, търговски агенти, брокери и др.

Четвъртата индустриална революция променя света, като следствие се появяват професиите на бъдещето. Някои умения излизат на преден план, други стават история. Според прогнозите, в бъдеще търсеният специалист ще трябва да владее няколко езика, да манипулира успешно с информационните технологии, да управлява информационни потоци, да е готов да учи през целия си живот и да може да се справя в ситуации, в които е на кръстопът на различни дейности. Уменията на бъдещето са умения, които ще бъдат полезни утре. Но освен тях съществуват професионални умения, които са полезни за всяка сфера и отрасъл и които правят работата по-ефективна. Това са:

- **системно мислене** – свързано със способността да се възприема определен елемент като част от система, да се виждат модели и да се комбинират елементи по знаци, да се отделя главното от конкретното, умения за дефиниране и работа със сложни системи;

- **междусекторни комуникационни умения** – отнасят се до разбиране на технологиите и процесите в свързани и съседни индустрии, познаване на пазарните характеристики на различни области;
- **умения за управление** – визират се способността за управление на процеси и проекти и познаване на принципите на планиране;
- **умения за програмиране** – създаване на IT решения, управление на автоматизирани комплекси, работа с изкуствен интелект;
- **фокус върху клиента** – разбиране на потребностите на клиентите, способност за работа със заявки и намиране на правилните решения;
- **мултикултурализъм и многоезичие** – владееене на английски език, познаване и на друг чужд език, разбиране на културния контекст и националните характеристики на други страни (например държави, които са партньори на компанията, където работи професионалистът на бъдещето);
- **умения за общуване** – способността за установяване на контакт с други хора, много добри умения за работа в екип, разбиране на принципите на работа както с големи екипи, така и с отделни специалисти;
- **мултифункционалност** – възможност за работа в режим на висока несигурност и бърза смяна на задачите, възможността за правилно определяне на приоритетите, вземане на решения при липса на информация, прогнозиране на ситуацията;
- **творчество** – свързано с креативност, оригиналност, развит естетически вкус.

В бъдеще специалистите също ще се нуждаят от умения за управление на собствените си емоции, от способност да се грижат за своето физическо и психическо здраве. Нарастващата сложност на работните задачи ще изисква висока концентрация, способността за регулиране на натоварванията и поддържане на работата ще бъде полезна и важна.

Професиите невинаги се развиват според прогнозите на експертите. По правило появата на нови професии се свързва с появата на технологии и инструменти, за които все още никой не знае. Бъдещето е неразривно свързано с увеличаване на роботизацията, разширяване на информационните пространства, намаляване дела на физическия труд. Днес пазарът на труда се променя много бързо. развитието на новите технологии допринася за появата на професии, за които преди е писано само в романите от научната фантастика. Сред прогнозите на футуролозите има професии, които днес звучат нереално и утопично – виртуален екскурзовод и digital-коментатор, IT-евангелист, архитект на информационни системи, биохакер, аналитик на интернет на нещата, космически гид, куратор на персонални данни, молекулярен диетолог, създател на „умни“ пътища, юрист в сферата на безпилотния транспорт, космобиолог, нанокриминалист, квантов криптолог, програмист ботучител, създател на „big data“, мултивалутен преводач, мениджър на краудфъндинг (от англ. crowdfunding буквален превод – „финансиране от тълпата“, колективно финансиране, групово финансиране като начин за набавяне на средства от много хора) и краудинвестинг (Crowdinvesting е разновидност на crowdfunding; отличава с това, че събирането на средства, необходими за създаването и развитието на стартиращ проект, се извършва в замяна на финансовото обезщетение на финансиращата страна в бъдеще) платформи и др. (<https://www.rbc.ru/trends/education/5d6e48529a794777002717b>; <https://propostuplenie.ru/article/12-professij-buduschego-k-kotorym-nuzhno-gotovitsya-uzhe-sejchas>).

В книгата „Атлас на новите професии“ са представени професии от 19 области, някои от които ще се появят до 2020 година, а други след това. За сферата на образованието са описани следните професии:

- **модератор** – специалист по организация на групови дискусии или колективна творческа работа с цел осигуряване на усвояването на нов материал от учениците в хода на практическа дейност; професията се свързва с кросотраслова специализация (междуетраслова - съвкупност от знания, умения, даващи възможност да се намери работа в различни сфери/гранични области) и следните професионални навици и умения/характеристики – системно мислене, междуетраслова комуникация, работа с хора, артумения и творчество, управление на проекти (професията ще се появи до 2020 г.);

- **създател на образователни траектории** – професионалист, създаващ „маршрут“ за обучение на нови специалисти от списък на курсове, предлагани от образователните институции, включително и достъпни онлайн, както и тренажори, симулатори, стажове и т.н., на тяхна основа се разработва общообразователна „листа“, като се вземат предвид психологическите характеристики, способностите и индивидуални цели на ученика; професията се свързва с вътрешноотраслова (съвкупност от знания, умения, позволяващи работа в една сфера) специализация и следните професионални навици и умения – системно мислене, междусекторна комуникация, работа с хора, управление на проекти, артумения и творчество, програмиране, робототехника, изкуствен интелект, фокусиран върху клиента (професията ще се появи след 2020 г.);
- **тьютор** – педагог, съпровождащ индивидуалното развитие на ученика в рамките на дисциплини, формиращи образователната програма, препоръчва индивидуални задачи и траекторията на кариерното развитие, професията се свързва с вътрешноотраслова специализация и следните професионални навици и умения – системно мислене, междусекторна комуникация, работа с хора, управление на проекти, фокусиран върху клиента (професията ще се появи до 2020 г.);
- **организатор на проектно обучение** – специалист по формиране и организация на образователни програми, фокусирани върху подготовката и изпълнението на проекти от реалния сектор на икономиката или социалната сфера, изучаването на теоретичен материал е помощна дейност, професията се свързва с вътрешноотраслова специализация и следните професионални навици и умения – системно мислене, междусекторна комуникация, работа с хора, управление на проекти, фокусиран върху клиента, артумения и творчество (професията ще се появи до 2020 г.);
- **координатор на образователни онлайн платформи** – специалист от образователна институция или независим образователен проект, който е компетентен в областта на онлайн педагогиката и съпровожда подготовката на онлайн курсове по конкретни предмети, организира и промотира конкретни курсове или типови образователни траектории, модерира комуникацията на учителите и учениците в рамките на курсове или платформи, поставя изисквания за усъвършенстване на функционалността на платформата, професията се свързва с вътрешноотраслова специализация и следните професионални навици и умения – системно мислене, междусекторна комуникация, работа с хора, управление на проекти, програмиране, робототехника, изкуствен интелект, мултиезичност и мултикултурност (професията ще се появи до 2020 г.);
- **ментор на стартапи** – професионалист с опит в реализирането на собствени стартап-проекти, който осъществява надзор над нови стартапи; обучава ги на практика как да разработват собствени бизнес проекти; професията се свързва с вътрешноотраслова специализация и следните професионални навици и умения – системно мислене, междусекторна комуникация, управление на проекти, програмиране, робототехника, изкуствен интелект, мултиезичност и мултикултурност, фокусиран върху клиента (професията ще се появи до 2020 г.);
- **игромастър** – специалист по разработване и организация на образователни игри (бизнес, исторически, фантастични и др.), игрите са съпроводени с използване на симулатори; професията се свързва с вътрешноотраслова специализация и следните професионални навици и умения – системно мислене, междусекторна комуникация, работа с хора, мултиезичност и мултикултурност, арт умения и творчество (професията ще се появи до 2020 г.);
- **игропедагог** – специалист, който създава образователни програми, базирани на игрови методи и техники, влиза в ролята на различни персонажи; в училище ще замени традиционния педагог; професията се свързва с вътрешноотраслова специализация и следните професионални навици и умения – системно мислене, междусекторна комуникация, работа с хора, мултиезичност и мултикултурност, артумения и творчество (професията ще се появи след 2020 г.);
- **треньор по майнд-фитнес** – специалист, който разработва програми за развитие на индивидуални познавателни способности (памет, концентрация на вниманието, скорост

на четене, и т.н.) чрез използване на специални програми и устройства, като отчита психологическите особености и задачата на потребителя; професията се свързва с вътрешноотраслова специализация и следните професионални навици и умения – системно мислене, междусекторна комуникация, управление на проекти, програмиране, робототехника, изкуствен интелект, фокусиран върху клиента, работа с хора (професията ще се появи след 2020 г.);

- **създател на инструменти за обучение на състояния на съзнанието** – специалист, който създава програми и оборудване (например устройства за biofeedback – биологична обратна връзка) за обучение на продуктивни състояния на съзнанието на потребителите (висока концентрация, релаксация, повишени творчески способности и др.); професията се свързва с вътрешноотраслова специализация и следните професионални навици и умения – системно мислене, междусекторна комуникация, управление на проекти, програмиране, робототехника, изкуствен интелект, фокусиран върху клиента, работа с хора (професията ще се появи след 2020 г.) (Лукша и др., 2014:136–139).

Списъкът на тези професии не е окончателен и изчерпателен, може да се появят и други професии и специализации. Но той илюстрира онези важни промени и тенденции, които очакват образованието в следващите години, в близкото бъдеще. Скоростта, с която се осъществяват промените, води до увеличаване на сложността на професионалните задачи. Някои дейности в ИТ сектора като мениджър на социалните онлайн мрежи, професионален блогър, headhunter и др. не са известни в началото на 2000-та година, а днес са популярни и добре платени. Масовото въвеждане на бъдещите професии може да не се случи скоро. Освен това в началото няма да се изискват много специалисти с нестандартни компетентности. Според експерти, анализатори и технолози, космосът и виртуалната реалност ще станат едни от най-популярните области сред завършващите ученици в бъдеще. Изследователите са на мнение, че противно на общоприетото схващане роботите няма да заменят хората, а напротив, в ерата на цифровите технологии ще има повече възможности за кариера и личностно израстване.

Днес много се говори за цифрова икономика, много данни, умни вещи, криптовалута и т.н. „Когато цивилизацията преживява мащабна технологична революция, светът се променя по фундаментален и смущаващ начин. Има нещо в процеса на изравняване на света, което изглежда качествено различно от всички големи промени през предишните епохи: скоростта и обхвата, с които те завладяват всичко” (Фрийдман, 2005:61–62). Образованието не може да отговори адекватно на бързо променящата се реалност и много от завършилите училище и дори специалисти с научна степен остават по периферията на техническия прогрес. Училището все още не е готово да се адаптира към съвременното дете и към този тип общество, в което то ще живее. В контекста на думите на Блез Паскал, че човекът е „мислеща тръстика”, постмодерното образование трябва да се ориентира към „мислещото дете”, към неговата креативност, творчество, нестандартност, към неговите потребности, в противен случай образователната система ще продължи да възпроизвежда безперспективни, безцелни и объркани млади хора, които не знаят какво искат и какво да правят със собствения си живот.

Образованието трябва да претърпи кардинални трансформации и е много вероятно през следващите години на XXI век да се съсредоточи не върху миналото (консерватизъм), а върху бъдещето (футуризм). Образованието не само ще трябва да бъде модернизирано, но то ще бъде и футуризирано. Технологиите ще се развиват все по-бързо, а образованието няма да разполага с достатъчно време да ги апробира и да оцени ефективността им. Докато текат тези процеси, в училището ще навлизат най-новите (последните) технологии, преди още да се знае резултатът от използването на предходните. Това може да се окаже катализатор за оформянето на принципно нова парадигма на глобалния образователен процес. Появата на иновативни процеси в глобализиращото се образование ще доведе до неговата значителна футуризация – образованието не само ще се развива по-бързо по отношение на практическите дейности, но и ще се фокусира върху бъдещето на самото съдържание на образованието, ще изхожда от принципа на временната цялост като системна връзка между минало, настояще и бъдеще. В този смисъл по време на еволюцията на световното образование акцентът ще се измести от модернизацията и регионализацията на образованието към неговата глобализация и

футуризация, както и към формирането на глобално ноосферно образование (образование на разума). Бъдещето по принцип е несигурно и алтернативно, но е възможно да се намали неговата несигурност, „когато от различни алтернативи и прогнози се изолират най-желаните и в същото време реални тенденции, които се простират в бъдещето (...). Подобни тенденции или характеристики на бъдещето могат да се превърнат в нормативна визия за развитието на обществото или на отделна област, например образованието (...). Променяйки се драстично, образованието на XXI век ще съдейства за формирането на глобално общество с устойчиво развитие, постепенно създавайки сферата на разума (...). Съвременното образование постепенно ще се трансформира (...) и ще се превърне в ноосферно образование (...) Това са вероятните следващи два етапа на най-големите и предсказуеми глобални еволюционни трансформации на световното образование в този ракурс“ (Урсул, Урсул, 2012). В този контекст образованието на XXI век ще трябва да предаде на бъдещите поколения не само постиженията (знания, умения, опит и т.н.), които вече са натрупани в миналото, но и да бъде ориентирано към общото бъдеще (бъдещето, което всички желаят), без което оцеляването по принцип е невъзможно.

Литература:

1. Колев, Й., В. Атанасова, Н. Витанова. (2005). История на педагогиката и българското образование. Шумен.
2. Лукша, П., К. Лукша, Д. Песков, Д. Коричин. (2014). Атлас новых профессий. Москва.
3. Матулис, Т. Н. (2003). Образовательные системы Востока и Запада в эпоху Древности и Средневековья (от глиняной таблички к университету). Москва.
4. Урсул, А. Д., Т.А Урсул. (2012). Эволюционные парадигмы и модели образования XXI века//Современное образование, № 1. https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=59, последно влизане 01.04.2020, 11:28 ч.
5. Фрийдман, Т. (2006). Светът е плосък. Кратка история на XXI век. София. Изд. Обсидиан.
6. Bostrom, N. (2005). The most common transhumanist thesis is that human beings may eventually be able to transform themselves into different beings with abilities so greatly expanded from the current condition as to merit the label of posthuman beings. A history of transhumanist thought” <https://nickbostrom.com/papers/history.pdf> z is an international intellectual movement that aims to transform the human condition by developing and making widely available sophisticated technologies to greatly enhance human intellect and physiology <https://en.wikipedia.org/wiki/Transhumanism>, последно влизане 27.03.2020, 07:24 ч.
7. Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants Part 1, On the Horizon 9.
8. <https://syg.ma/@natella-speranskaja/obrazovaniie-i-prosvieshchieniie-v-epokhu-tsifrovoi-rievoliutsii>, последно влизане 30.03.2020, 10:47 ч.
9. <https://www.oecd.org>, последно влизане 28.03.2020, 05:24 ч.
10. <https://www.europeanbusinessreview.com>, последно влизане 26.03.2020, 14:04 ч.
11. <https://technews.bg/article-120407.html>, последно влизане 02.04.2020, 10:52 ч.
12. <https://hicomm.bg/feature/shche-imam-li-rabota-utre.html>, последно влизане 31.03.2020, 15:17 ч.
13. <https://info-profi.net/professii-budushhego>, последно влизане 24.03.2020, 09:44 ч.
14. <https://www.rbc.ru/trends/education/5d6e48529a794777002717b>, последно влизане 24.03.2020, 10:55 ч.;
15. <https://propostuplenie.ru/article/12-professij-budushego-k-kotorym-nuzhno-gotovitsya-uzhe-sejchas>, последно влизане 25.03.2020, 10:39 ч

*Наталия Иванова Витанова
професор, доктор на науките
Педагогически факултет
Катедра „Педагогика и управление на образованието“
ШУ „Епископ Константин Преславски“*

E-mail: n.vitanova@shu.bg